

Ny-i harmadában sikerült feltárnunk egy 4–5. századi, hunkori szarmata teleprészletet és annak K-i részén a hozzá tartozó temetkezéseket. A lelőhely K-i felén, egy 3. századi szarmata temető 8 sírját is megtaláltuk. Ezeken kívül modern kori és ismeretlen korú jelenségeket is azonosítottunk munkánk során.

A leletek az MTA Régészeti Intézetében történő elsődleges feldolgozás után a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságára kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Schultz Zoltán Géza, Csekő Andrea, Koós István, Miklós Eszter, Sánta Barbara régészek; Bíró László, Egri Attila, Illyés Péter, Jenei Tamás, Jenei Zoltán, Kocsis Attila, Kovács Gábor, Murinyi Attila, Papp Szilveszter, Susits Dianna, Szabó Annamária, Szabó Vata, Tímár Zoltán ásatási technikusok. A geodéziai munkákat a Meridián Kft. végezte.

SZARKA JÓZSEF

222. Kaszaper, Obsusza-dűlő (KÖH 73073)

(Békés megye) Sza, Á

A Kunágota mezőfejlesztés project (Kág-4 jelű kút termelésbe állítása) keretében tervezett vezeték nyomvonalához kapcsolódóan végeztünk 2010. február 27–28-án szisztematikus régészeti terepbejárást. Ennek eredményeként a nyomvonal által érintett 091/13 hrsz.-ú területen, Nagybánhegyestől DNy-ra, Kaszapertől DK-re, az utóbbihoz közelebb, az Obsusza-dűlő K-i részén, lényegében a sík, tagolatlan felszínen bukkantunk a lelőhelyre, melynek kiterjedését a területen előforduló szarmata kori és Árpád-kori edénytöredékek jelölték. A lelőhelytől K-re kb. 250 m távolságban jelöl a térkép egy lefolyástalan, nádas, vizenyős mélyedést, amelyről Ny-ra enyhe, széles elterülő kiemelkedést körvonalaznak a szintvonalak. A valóságban azonban ez a terasz egyáltalán nem érzékelhető, s a lelőhely kiterjedését is mindössze a leletanyag 150×150 m-es körzetben való előfordulása jelezte. A felszínen gyűjthető kevés szarmata kori és ugyancsak kis számban előforduló Árpád-kori edénytöredékek azonban egyértelműen régészeti lelőhelyre utalnak.

SZATMÁRI IMRE

223. Kálló, Pusztahegyi-dűlő (KÖH 76723)

(Nógrád megye) Kú

2010 májusában terepbejárásokat végeztünk tervezett települési szilárdhulladék lerakók rekultivációját megelőzően. A lerakók területét természetesen minden esetben kommunális hulladék fedte. Több esetben a telepek környezete is tartósan elfedett (erdő, beépítettség) volt, viszont a legtöbb szeméttelp környezetében el lehetett végezni az értékelést.

Kálló területén egy új lelőhelyet lokalizáltunk kora újkori felszíni leletanyaggal. A dűlőnév elpusztult

településre utal, amit a gyűjtött kerámiatöredékek megerősítettek.

REMÉNYI LÁSZLÓ

224. Kállósemjén-Újszőlőskert, Sándor-tanya (KÖH 51409)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, A, Á

A M3-19 jelű lelőhely megelőző feltárását az M3 autópálya Nyíregyháza–Vásárosnamény közötti szakaszának építése tette szükségessé. A 20 104 m² összfelületű feltárást 2010. június 21. és november 17. között, több ütemben végezte az ELTE Régészettudományi Intézete; 164 objektumot rögzíthettünk, a jelenségeket 207 rétegtani egységbe tagoltuk.

A területen először megtelepedő újkőkori népesség a magasabban fekvő, homokból álló dombhátat vette birtokba, a lelőhely É-i harmadában jelentkező, agyagos altalajjal rendelkező, mélyebben fekvő területet nem lakta. A középső neolitikumra keltezhető objektumok kizárólag nagyméretű, szabálytalan formájú gödrök, melyekből a bükki kultúra és az esztári csoport díszített kerámiatöredékei kerültek elő. Kiemelkedően magas a köeszközök (pengék, balták, őrlőkövek) száma, melyek között igen gyakoriak a finoman megmunkált obszidiánpengék. A neolitikus település épületeire utaló nyomok nem voltak észlelhetők a laza szerkezetű homokban.

A neolitikus gödrök felső rétegében észlelt emberi csontok bontása során bebizonyosodott, hogy azok É–D-i tájolású vázak szántás által bolygatott, rossz megtartású részei. A feltételezett sírsorok területének újabb nyesése során további 6–7 sírgödör feltárását lehetett észlelni. A két sírsorban összesen 10 temetkezést találtunk. Csontjaik igen rossz megtartásúak voltak: a legtöbb esetben csak a hosszúcsontok töredékei és fogak maradtak meg. A 140. sír öntött, áttört indadíszes szíjvége és a 156. sír öntött, csüngős fülbevalója alapján lehet a temetkezéseket az *avar időszak* fiatalabb szakaszára keltezni. A temető K-i irányba, a nyomvonalon kívül folytatódhat.

Az Árpád-kor korai szakaszára, a 10–11. századra keltezhető régészeti jelenségek a felszín É-i harmadának agyagos, márgás részein sűrűsödtek; a falu a lelőhely középső harmadában húzódó homokhát É-i oldalára is kiterjedt. A település nyomvonalba eső részén 9–10 földbe mélyített épületet, körülöttük beásott tárolóvermeket és számos árkot, árokszakaszt bontottunk ki. Az épületek tengelye általában K–Ny-i tájolású, oldalukba kemencét vágtak; leletanyaguk szegényes. Kiemelkedik az épületek sorából a 81. sz. épület, melynek kemencéjét nem a ház falába vájták, hanem agyagból építették fel a ház ÉNy-i sarkában. A ház tengelyét jelző oszlopok helyét az épülettől 1–1,3 m távolságban találtuk meg, vagyis a tető jóval túlfutott az épület alapterületén. Hasonló, épített kemencét tártunk fel a 138. sz. épületben is, melynek kilenc, padlóba süllyesztett oszlopa nagyméretű felépítményt hordozhatott.

A felület É-i irányú bővítése során csupán vízelvezető árkokat és néhány tárolóvermet találtunk. Az épületek hiányából arra lehet következtetni, hogy a szelvény É-i, legmélyebben fekvő területén lehetett a település É-i határa.

A lelőhely Ny-i végének gépi humuszosítása november 3-án, a humuszosításra kijelölt terület fémdetektoros átvizsgálásával kezdődött. A gépi munkálatokkal párhuzamosan november 15-én megkezdtük az észlelt 8 régészeti objektum kibontását. A kevés, de jól keltezhető Árpád-kori leletanyagot szolgáltató objektumok a felszínen szórványosan, a bővítés Ny-i végénél húzódó homokdomb lejtőjén helyezkedtek el. Az egyetlen feltárt sekély vízelvezető árok rövid szakaszon megfogható részlete a dombtól futott le a domb aljánál húzódó mélyedés irányába.

A leletanyag az elsődleges feldolgozást követően a Magyar Nemzeti Múzeumban kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Fodor Péter, Kondé Zsófia régészhallgatók, Bacskai István fémkeresős szakember. A geodéziai felmérést a Geoservice Kft. végezte.

VÁCZI GÁBOR

225. Káloz határa

(Fejér megye) Ó, Á

Káloz község területén a településrendezési tervhez kapcsolódó örökségvédelmi hatástanulmány régészeti részéhez végeztünk terepbejárást 2010 tavaszán, amelynek során két új lelőhelyet dokumentáltunk.

Laposi-dűlő II. (KÖH 73183): A köves úttól kb. 20 m-re kezdődött. ÉNy-DK-i irányú lehetett – követve a vonulatok irányát. Kiterjedése ÉNy-DK irányban 220 m, DNy-ÉK irányban 300 m. A felszíni leletek őskori és Árpád-kori telepmaradványokra utalnak. Legintenzívebb része a DK-i csücsök, a D-i része átlagos sűrűségű, az É-i gyér. Északnyugaton a sűrű napraforgóföld miatt a lelőhely folytatását nem lehetett követni. A Ny-i határt jelöltük, D-en a gabona miatt ez nem volt lehetséges. Valószínűleg ebben az irányban is van folytatása az említett vonulatokon. Keleten a műút előtt zártuk le a lelőhelyet.

Lómező (KÖH 73185): A belterülettől közvetlenül D-re lévő határrész É-i felében, egy nagy kiterjedésű lapos fennsíkon figyeltük meg a kb. Ny-K-i irányban elnyúló, nagyjából 500 m hosszú és 250 m széles lelőhelyet. A felszíni leletek (Árpád-kori kerámiatöredékek) alacsony intenzitással jelentkeztek, főleg a lelőhely K-i felében. A lelőhely É-i határát sikerült lehatároltuk. DK-en a repcén túl lévő keskeny kukoricásban folytatódik a lelőhely a felszíni leletek alapján. Keleten csaknem a műútig érhetett, Ny-i határa a fejlesztési területen kívül húzódik, de a gabona miatt nem volt lehatárolható, ugyanez vonatkozik a lelőhely D-i határa is.

SOMOGYI KRISZTINA

226. Kántorjánosi, Homoki-dűlő Ny-i pereme (KÖH 70765)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, R, B, Sza, Á

A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2010. május 12. és szeptember 24. között elvégezte a megelőző feltárást az M3 autópálya Nyíregyháza–Vásárosnamény közötti szakaszára eső, M3-52+52d jelű régészeti lelőhelyen, 44 822 m²-en. A kutatott területen 322 objektumot tártunk fel.

1993-ban és 2005-ben Istvánovits Eszter (JAM) végzett terepbejárást, akkor két lelőhelyet regisztrált, amelyről most kiderült, hogy összeérnek, ill. egy lelőhelyet alkotnak.

A nyugatabbra fekvő lelőhelyen (M3-52) a terepi munkák május közepétől szeptember végéig tartottak. A feltárt nyomvonalszéles terület egyik jellemző pontja a környék legmagasabb dombja, a másik jellemző pontja pedig a környék legmélyebben fekvő lapálya, amely egy természetvédelmi területként (ún. fűzláp) nyilvántartott mocsárban folytatódott É felé. A dombtető kivételével régészeti jelenségekkel nagyjából egyenletesen borított lelőhelyen 255 objektumot találtunk, közülük viszonylag kevés szuperpozícióban állt.

A lelőhely *neolitikus* leletanyaga szabálytalan alakú nagyméretű gödrökből és házhoz tartozó faoszlopok, cölöpök helyeiből, valamint egy hosszabb íves árokból került elő. A cölöphelyekben helyenként szenesedett famaradványok voltak. Az esztári és bükki kultúrákhoz tartozó leletanyag főleg kerámiából és állatcsontokból állt, de néhány kőbaltát, ill. pattintott kőeszközt is találtunk.

A *rézkori* leletanyag általában a bolerázi kultúra korszakában használt közepes méretű kerek, hengeres vagy méhkas alakú, közepesen mély gödrökből és kutakból került elő. Az altalaj humusz alatti szintjétől számítva 4–6,5 m mélységű kutak alján a kerámia mellett emberi és állati csontok feküdtek. Kettőben, felismerhető rendszer nélkül, bedobált 4 koponya és két váz, a következőben egy felkartöredék és kulcscsont hevert. A harmadik emberi maradványt tartalmazó kútban egy teljes női váz feküdt, közel a mai vízszint mélységében, iszaptól körbefolyva. Ugyaninnen famaradványt emeltünk ki. A rézkori objektumok közül egy gödör tartalmazott a bodrogkeresztúri kultúrára jellemző kerámiatörmelék. A csontok és a kerámia mellett viszonylag nagy mennyiségű törmelékes patics került elő a korszakra jellemző gödrökből, több nagyobb darabon a vesszőszerkezetes épületek vázainak lenyomata is megfigyelhető.

A kisszámú objektumból – főleg tárológödrökből – előkerült *kora bronzkori* leletanyag a Makó–Nyírség-kultúrába sorolható. A töredékes kerámia- és csontanyag nagy- és közepes méretű amorf gödrökben feküdt. Az egyik, az altalaj szintjén szenes réteget tartalmazó gödörben kisméretű bronztört találtunk. Kerámia leletanyaga alapján szintén bronzkori gödörben homokkő pogácsa-öntőforma két egymáshoz pontosan illeszkedő darabját találtuk. A kora bronzkorba tartozott egy 8 kisméretű cölöphelyből álló oszlopszerkezetes épület